

LAURA BALDINI

Uuden
ajan
opettaja

Romaani
Maria
Montessorista

BAZAR

LAURA BALDINI

Uuden
ajan
opettaja

suomentaneet

Helinä Kangas ja Sari Ristolainen

BAZAR

Bazar Kustannus
www.bazarkustannus.fi

Suomentaneet Helinä Kangas ja Sari Ristolainen
Saksankielinen alkuteos *Lehrerin einer neuen Zeit.*
Maria Montessori – Die schwerste Entscheidung
ihres Lebens traf sie für das Wohl der Kinder
© 2020 Piper Verlag GmbH, München/Berlin.

Bazar Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

ISBN 978-952-376-402-6

Taitto Jukka Iivarinen / Taittopalvelu Vitale
Painettu EU:ssa

Ostian mielisairaala, Rooma 1894

CHIESA SANT'AUREAN KIRKONKELLOT kutsuivat iltamesuun. Niiden syvä kumina kaikui talojen välissä ja lävisti muinoin luostarina toimineen rakennuksen paksut muurit. Soinnissa oli jotakin tuttua ja turvallista. Se herätti hämäriä muistoja vapaasta elämästä, naurusta ja huolettomasta leikistä. Pihasta, jossa lapset kirmailevat kanojen perässä. Auringonvalossa kylpevästä verstaasta ja vastahöylätyn puun tuoksusta. Mutta heti kun kellonsoitto lakkasi, myös menneen ajan lämpimät mielikuvat katosivat.

Luigi istua kyyhötti kovalla patjalla. Hänet oli jälleen kerran teljetty pieneen selliin, jossa ei ollut muuta kuin ankea rautasänky. Katonrajassa olevan pienen suorakulmaisen ikkunan läpi hän näki laskevan auringon tekevän tilaa tummansiniseksi värjäytyvälle taivaalle. Luigi ei muistanut, miksi hänet oli taas tuotu sinne. Sillä oli jotakin tekemistä ruskeanpunaisen läikän kanssa, joka loisti syyttävästi vastapäisestä seinästä. Muodoltaan se muistutti eläintä, jonka nimi tosin oli kadonnut hänen päästään, samalla tavalla kuin hän oli pikkuhiljaa unohtamassa kaikki kuvat ja nimet,

jotka liittyivät hänen menneisyyteensä. Oli mahdollista, että ruosteenruskea tahra oli hänen omaa vertaan. Se ruumentaisi seinää siihen asti, kunnes se joskus maalattaisiin uudestaan. Mihin taas voisi mennä vuosia, sillä rahaa oli niukasti, ja laitoksessa elävät ihmiset olivat viranhaltijoille vähempiarvoisia kuin Rooman köyhäinkortteleiden kaduilta kerätyt roskat. Sinne oli teljetty Ostian satama-alueen mielisairaait, idiootit ja raajarikot, jotta muu yhteiskunta voisi olla suojassa heidän arvaamattomuudeltaan. Kahdeksanvuotias Luigi ei ollut edes nuorimmasta päästä laitoksen asukkien joukossa. Viereisessä suuressa salissa oli lapsia, jotka olivat vasta äskettäin oppineet kävelemään. Mutta sen sijaan, että he olisivat iloinneet ensiaskeleistaan, taaperrelleet huoneessa kaatuillen ja nauraen, he kököttivät vuoteillaan tuijottaen paljasta kattoa tyhjin silmin.

Miksi Luigi ei ollut heidän kanssaan? Oliko hän taas yrittänyt purra jotakuta? Yksi vartijoista oli haukkunut häntä vaaralliseksi hirviöksi, villieläimeksi, joka ei sopeutunut yhteiskunnan sääntöihin. Luigi muisti hämärästi veren maun. Oliko se ollut hänen omaa vertaan? Suu oli hänen ainoa aseensa. Sillä hän puolustautui aikuisten hyökkäyksiä vastaan, kun nämä vahvoilla käsillään repivät vaatteet hänen yltään ja ruiskuttivat hänen päälleen jääkylmää vettä, jotta hän ei löyhkäisi kuin elukka. Nöyryyttävä ja tuskallinen toimenpide, joka toistui kerran viikossa. Oli täysin mahdollista, että hänet oli puraisun takia kiedottu raapivasta ja haisevasta kankaasta tehtyyn paitaan,

jonka pitkät hihat oli sidottu tiukasti selän taakse. Hän pystyi hädin tuskin liikkumaan. Entä seinän veriläiskä? Luigi räpytteli silmiään. Hänen pitkistä silmäripsistään riippui pikkuruisia tummia, kuivuneita pisaroita. Oikeassa ohimossa tykytti. Ilmeisesti hänet oli paiskattu päin seinää. Varovasti hän taivutti päätään ja katsoi rinnuksiaan. Paitakin oli täynnä veritahroja. Kun hän väänteli kasvojaan, ihoa oikean silmän yläpuolella kiristi. Siinä oli sykkivä haava, ja se oli hyvä asia. Hän tervehti kipua kuin ystävää, joka kertoi, että hän oli elossa. Niin kauan kuin hän tunsu tuskaa, hän tiesi, ettei ollut vielä kuollut. Mikä tahansa oli parempi kuin hirvittävä tyhjiys, joka seurasi häntä päivä toisensa jälkeen ja jonka hän saattoi täyttää vain lohduttomalla taistelulla vartijoidensa kanssa.

Luigi toivoi, että kirkonkellot soisivat uudestaan ja palauttaisivat hänen mieleensä kauniita muistoja elämästä, jonka puolesta kannatti taistella. Mutta jokaisen laitoksessa vietetyn päivän myötä mielikuvat muuttuivat yhä haalistuneemmiksi. Luigin pahin pelko oli, että ne katoaisivat kokonaan. Että hän alistuisi niin kuin muutkin lapset, antautuisi kohtalolleen vastaan panematta. Hän laski päänsä polviin ja kuulosteli hiljaisuutta. Se oli synkkää ja uhkaavaa, kuin pohjaton aukko, johon hän hitaasti vajosi. Luigi odotti kellojen soittoa; ennemmin tai myöhemmin ne taas kutsuisivat uskovia rukoukseen ja nostaisivat hänet hetkiseksi siitä tyhjästä pimeydestä.

Rooma, syksy 1894

”MISSÄ ISÄ VIIPYY?” Maria käveli ruokailuhuoneessa hermostuneesti edestakaisin. Aina kun hän kuuli vaunujen ajavan ohitse, hän kiirehti korkeaan ikkunaan ja silmäili alas kadulle.

”Hän tulee aivan kohta”, Renilde Montessori rauhoitteli tyttärtään. Hän nosti katseensa koruompeluksestaan, pienestä pitsiliinasta, jonka hän pian levittäisi tumman ja kiiltävän kirsikkapuisen lipaston päälle, jotta kaikki vieraat näkisivät, kuinka ahkera ja taitava talon emäntä oli. ”Isäsi kyllä tietää, että hänen pitää saattaa sinut tänään yliopistolle.”

”Joskus ajattelen, että isä myöhästelee tahallaan tehdäkseen opiskelustani entistä hankalampaa. Aivan kuin se ei olisi jo muutenkin tarpeeksi vaikeaa. Joka päivä joutuu kestäämään kateellisia tovereita ja tyhmiä professoreita, jotka eivät siedä naisia arvokkaissa tiloissaan.” Maria palasi ruokapöytään, lysähti sen ääreen hieman epähienosti ja alkoi kärsimättömästi naputella pöytää pitkällä, hoikilla sormillaan.

”Höpsis. Isäsi saapuu tuota pikaa. Hän tietää, ettet voi matkustaa anatomian laitokselle yksinäsi. Tässä tapauksessa

ei riitä, että minä tai joku muu nainen istuu vaunuissa vieressäs. Tilanteesi on seuraneidille liian eriskummallinen, tarvitset miehisen saattajan.” Renilde vilkaisi Marian kättä otsaansa rypistäen. ”Lakkaa tuo naputtelu”, hän komensi.

Maria laski kätensä kiltisti syliin. Kahdestakymmenestä neljästä ikävuodestaan huolimatta hän tunsu äitinsä seurassa joskus olevansa yhä pikkutyttö, jota ojennettiin hillittömästi käytöksestä. Todellisuudessa hän oli Italian ensimmäisiä naisia, jotka opiskelivat menestyksekkäästi lääketiedettä, ja lisäksi hän oli edelliskuussa saanut arvostetun Rolli-säätiön palkinnon, johon kuului muhkea tuhannen liiran stipendi. Se merkitsi, että tästedes Maria olisi vanhemmistaan taloudellisesti lähes riippumaton.

”Jos kyse olisi mistä tahansa muusta seminaarista tai luennosta, myöhästymiselläni ei olisi niin väliä”, Maria sanoi. Hän oli tottunut siihen, että naisena hän sai astua luentosaliin vasta kun kaikki miespuoliset opiskelutoverit olivat jo istuneet paikoilleen. Koska jotkut heistä olivat aina myöhässä, hänen täytyi vain odottaa, ja niin luentojen johdanto jäi häneltä joka kerta kuulematta. ”Mutta tänään on ensimmäinen oppituntini ruumiinavaussalissa, vieläpä eräänlainen yksityistunti, joten olisi erittäin ikävää olla saapumatta ajoissa. Professori Bartolotti ei katsoisi sitä hyvällä silmällä.”

”Tiedän, Maria. Ja olen varma, että myös isäsi on siitä hyvin tietoinen.” Montessorien kodissa ei ollut moneen päivään muusta puhuttukaan. Maria ei jättänyt käyttämättä yhtään tilaisuutta purkaa pelkojaan perheelleen. Sali,

jossa tutkittiin kuolleita ihmisruumiita, oli hänen silmissään kammottava paikka, jonka hän olisi mieluusti jättänyt väliin. Mutta anatomiatunnit kuuluivat loppututkintoon, joten hänen täytyi vain selviytyä koettelemuksesta.

Renilde laski kirjontatyönsä sohvapöydälle ja katsoi tyttärtään rohkaisevasti. ”Olet päässyt opinnoissasi jo niin pitkälle, että selviät kyllä tästäkin.” Toisin kuin miehensä, talousvirkamies Alessandro Montessori, Renilde oli ollut alusta lähtien innoissaan tyttärensä ammatinvalinnasta ja tukenut varauksettomasti tämän aikomusta opiskella yhdeksi maan ensimmäisistä naislääkäreistä. Hänelle Marian päätös ei ollut tullut yllätyksenä. Kuuden vuoden alkeiskoulun jälkeen tytär oli käynyt teknillisen sekundäärikoulun ja suorittanut kaksivuotiset luonnontieteen opinnot. Lääketiede seurasi niitä lähes itsestään selvänä valintana. Alessandro Montessori ei ollut ajatuksesta kovin mielissään, mutta Renilde oli tyttärestään ylpeä. Ehkä siihen sekoittui myös hitunen kateutta, sillä hänkin oli teräväpäinen ja kiinnostunut luonnontieteistä. Valitettavasti hänellä ei ollut aikoinaan ollut mahdollisuutta opiskella. Sitä oikeutta uuden, yhdistyneen Italian kuningaskunnan naiset olivat alkaneet ajaa vasta vähitellen.

”Voisit käyttää odotusajan hyödyksi ja kohentaa nutturaasi”, Renilde ehdotti. ”Tuo valahtanut hiussuortuva näyttää paitsi huolimattomalta, myös kevytkenkäiseltä. Sinulla ei ole varaa antaa aihetta juoruihin.”

Maria väänsi suutaan. Hän oli tottunut siihen, että äiti arvosteli hänen ulkonäköään. Renilde Montessori, omaa

sukua Stoppani, oli syntynyt suurmaaomistajaperheeseen Chiaravallessa, Anconan lähellä sijaitsevassa pikkukaupungissa. Monien italialaisten tavoin hän oli vakaasti sitä mieltä, että katolinen kirkko ei tarjonnut vain ainoaa oikeaa uskoa, vaan myös säännöt, joiden mukaan täytyi elää. Säädyllisyys oli hänelle hyveistä korkein.

Juuri kun Maria oli aikeissa ottaa äitinsä neuvosta vaarin, hän kuuli että ulko-ovi pohjakerroksessa kävi.

”Lopultakin!” Hän hypähti pystyyn. Hiussuortuva unohdettiin. Maria otti nahkaisen olkalaukkunsa, jossa olivat hänen kirjansa, paperinsa ja penaalinsa, ja ryntäsi ulos huoneesta. Jottei kannettavaa olisi niin paljon, hän oli jakanut kirjojen sivut ohuiksi vihkosiksi, joista hän otti mukaan vain kulloinkin tarvitsemansa osan. Tentin suoritettuaan hän sidotti niteen jälleen ehjäksi. Tästä varotoimenpiteestä huolimatta laukku painoi monta kiloa.

”Maria!”

”Niin?” Maria kääntyi äitinsä puoleen.

”Kai sinä tulet ajoissa illalliselle?”

”En osaa sanoa.”

”Flavia teki eilen tuoretta pastaa, jonka hän maustaa voilla ja salvianlehdillä. Sehän on yksi sinun lempiruokiasi.”

”Kuulostaa houkuttelevalta, äiti, mutta en valitettavasti osaa sanoa, kuinka pitkään ruumiinavaussalissa menee.”

Hetkisen Renilde näytti pettyneeltä. Hän ei pitänyt ajatuksesta, että joutuisi odottamaan tyttärensä paluuta tavallista kauemmin. Heidän jokailtaiset keskustelunsa olivat hänen yksitoikkoisen arkensa kohokohtia. Hän oli jo

vuosikaudet tuntenut Marian elämän pienimmätkin asiat ja halusi saman jatkuvan myös tulevaisuudessa.

”Minä odotan sinua.”

”Nähdään myöhemmin!” Maria lähetti äidilleen lentosuukon ja säntäsi käytävää pitkin eteiseen naisellisen hillittyden unohtaen. Juostessaan hän kohotti pitkää hamettaan, jottei kompastuisi helmoihinsa. Hänen kaulastaan riippuva pieni kultakello heilui ketjussa edestakaisin.

Eteisessä oven vieressä seisoivat hänen isänsä. Tämä oli ojentanut salkkunsaa Flavialle, perheen palvelustytölle, mutta jättänyt hatun päähänsä. Samoin hän piteli yhä kävelykeppiä hansikoidussa kädessään. Alessandro Montessori oli näyttävä mies, joka oli hyvin tarkka tyylistään.

”Jos ryntäilet tuolla tavalla, kompastut vielä omiin jalkoihisi”, hän huomautti paheksuvasti.

Maria oli iloinen, että isä ylipäättään vielä puhui hänelle. Sen jälkeen kun hän oli runsas kaksi vuotta sitten ilmoittanut aikeistaan lukea lääkäriksi, isä ei ollut viikkokausiin vaihtanut hänen kanssaan sanaakaan vaan oli tahallaan sivuuttanut hänet aina, kun hän oli kysynyt tältä jotakin. Yhteiset ateriat olivat olleet silkkaa kidutusta. Onneksi se aika oli nyt ohitse. Asiaan oli vaikuttanut ratkaisevasti kaksi seikkaa. Yhtäältä Rolli-säätiön stipendi ja toisaalta kunniatehtävä, johon Maria oli nimitetty Villa Borghesen puiston kukkaisjuhlassa kaksi vuotta aiemmin. Hän oli yliopiston nimissä ojentanut kuningatar Margheritalle viirin ja kukkakimpun. Jälkeenpäin sanomalehdissä oli julkaistu valokuva monarkista ja Mariasta. Reportterit olivat ylistäneet paitsi

kuningattaren kauneutta, myös nuoren lääketieteen opiskelijan suloutta ja eleganssia.

Vaikka Alessandro saattoi lopultakin olla Mariasta taas ylpeä, tuntui että aika, jolloin hän oli suhtautunut tähän varauksettoman hellästi ja lämpimästi, kuului lopullisesti menneisyyteen. Pettymys siitä, että tytär oli valinnut lääketieteen vastoin hänen tahtoaan, oli liian suuri. Maria oli jo hyväksynyt asiaintilan.

”Minun pitää olla tunnin päästä ruumiinavaussalissa”, hän sanoi kiihtyneenä.

”Sellainen paikka ei ole nuoria naisia varten”, isä murahti.

”Olen kiitollinen, että sinä lähdet saattamaan minua”, Maria vastasi napakasti.

Vastaukseksi isä avasi asunnon oven antaakseen tyttärensä mennä edeltä. Maria otti ohuen takin, jonka Flavia hänelle ojensi. Tyttö oli ollut Montessorin perheen palveluksessa vuoden päivät. Hänen edeltäjänsä Silvia oli alkanut naimattomana odottaa lasta, ja hänen oli täytynyt lähteä talosta samana päivänä, kun hän oli kertonut tilastaan. Renilde Montessori ei sallinut moraalisia hairahduksia. Niin edistyksellisesti kuin hän tyttärensä koulutukseen suhtautuikin, oli hänen käsityksensä miehen ja naisen suhteesta hyvin konservatiivinen. Maria ei pukenut takkia päälleen vaan laski sen vain kevyesti hartioilleen. Hänellä ei ollut kylmä. Päinvastoin, hänen ohimoillaan oli pieniä kiihtymyksen hikihelmiä. Sydän hakkasi ja hän hengitti tavallista pinnallisemmin. Ehkä hänen olisi pitänyt sitoa korsetti aamulla vähän löyhemmin. Mutta hän tiesi kokemuksesta,

että hän pystyi ulkomuodollaan vaikuttamaan miespuolisten opiskelutovereidensa asenteisiin. Mitä hoikempi vyötärö hänellä oli ja mitä naisellisemmalta hän näytti, sitä helpommin hän sai vihamielisyyden sijasta osakseen ihailevia katseita kävellessään yliopiston pitkällä, hämärillä käytävillä.

Maria kiirehti porraskäytävään ja laskeutui isänsä edellä leveät kierreportaat pohjakerrokseen. Talon edessä odottivat tummat kuomuvaunut. Alessandro Montessori oli juuri saapunut niillä talousministeriöstä, jossa hän toimi päärevisorina. Tavallisesti hän käveli Tiberjoen rantaa pitkin kotiin. Se, että hän oli tilannut vaunut, osoitti Marialle, ettei isä ollut odottanut itseään turhaan. Hänen rinnassaan läikähti kiitollisuudentunne.

Kun ajuri näki Marian, hän hyppäsi penkiltään alas ja avasi kohteliaasti vaunujen oven.

”*Grazie mille!*” Maria kiipesi ketterästi sisään. Isä istuu-tui punaiselle, pehmustetulle penkille ajosuuntaan häntä vastapäätä. Heti kun he olivat päässeet paikoilleen, vaunut nytkähtivät liikkeelle ja lähtivät kolistelemaan epätasaisella kadulla.

La Sapienzan yliopisto, joka oli perustettu katoliseksi yliopistoksi vuonna 1303, sijaitsi yhä Pyhän istuimen lähellä. Myöhemmin siitä oli tullut valtionyliopisto, ja siinä oli neljä tiedekuntaa: teologinen, filosofinen, lainopillinen ja lääketieteellinen. Matkalla Maria ja hänen isänsä ajoivat joidenkin Rooman merkittävimpien nähtävyyksien ohitse. Minä muuna päivänä tahansa Maria olisi nauttinut vaunun-ikkunasta avautuvista näkymistä. Hän rakasti elämää sykkivää

kotikaupunkiaan, jonka jokainen rakennus kertoi menneisyydestä, Vatikaanin valtataistelusta maallisten hallitsijoiden kanssa. Vasta Italian yhdistymisen jälkeen Roomasta oli kehittynyt uudenaikainen pääkaupunki, jota sotaisat yhteenotot eivät enää hallinneet. Toisiaan seuraavat taide- teokset avautuivat heidän silmiensä edessä kuin valtavassa ulkoilmamuseossa. Mutta tänään Maria ei kiinnittänyt huomiota sen enempää Colosseumiin, Forum Romanumiin, Castel Sant'Angelon linnoitukseen kuin Pantheoniinkaan. Eikä hän edes vilkaissut Tiberjokea heidän sitä ylittäessään. Hän vain hieroi hermostuneesti käsiään ja katseli onnettomana niihin jääviä punaisia jälkiä.

”Ei sinun tarvitse tehdä niitä harjoituksia”, hänen isänsä sanoi hiljaa. ”Jokainen ymmärtäisi, jos keskeyttäisit opinnot. Ei ole mikään häpeä, jos päätät hankkia jonkin muun ammatin.”

”En missään tapauksessa!” Marian vastaus tuli kuin ammuttuna. Sitten hän lisäsi vähän pehmeämmin: ”Mitä tahansa minulla tänään edessäni onkin, en aio luovuttaa. Kahden vuoden kuluttua, kun lähdän tiedekunnasta, olen valmis *dottoressa*.”

Alessandro Montessori rypisti otsaansa. Hänen ärtymykseensä yhdistyi huoli tyttärestä. ”Ei käy laatuun, että nuori nainen avaa alastomia vainajia.”

”Voi, isä.” Maria pyöritteli kärsimättömänä silmiään. ”Olemme puhuneet tästä niin monet kerrat. Miksi on itseltään selvää, että nuoret miehet tekevät ruumiinavauksia, mutta skandaali, jos nuoret naiset tekevät niitä?”

”Siksi, että se on sopimatonta! En halua edes kuvitella, mitä kaikkea joudut näkemään.”

Maria pudisteli päätään mitään vastaamatta. Koko keskustelu harmitti häntä, sillä hän tiesi, ettei se johtaisi tyydyttävään lopputulokseen. Ihmisruumiin avaaminen oli aina kauheaa, teki viillon sitten miehen tai naisen käsi. Maria tiesi, että hän joutuisi olemaan anatomiasalissa yksinään. Ilmeisesti ei ollut sopivaa, että miespuoliset opiskelijat tutkivat paljaita ruumiita naisen läsnä ollessa. Professorien mielestä nuoret naisopiskelijat eivät ylipäätään saaneet katella alastomia ruumiita, ja miesten seurassa se olisi suorastaan julkeaa. Siksi Maria saisi ensin yksityistä teoriaopetusta ja menisi sen jälkeen ruumiinavaussaliin tekemään harjoituksia. Hänellä oli lupa astua saliin vasta sen jälkeen, kun kaikki miesopiskelijat olivat saaneet omat harjoituksensa valmiiksi. Jos toverit viivyttelisivät, Maria pääsisi tiloihin vasta auringon laskettua.

Vaunut pysähtyivät lääketieteellisen tiedekunnan vaalean, nelikerroksisen rakennuksen eteen. Leveä portaikko johti sisäänkäyntiin, jonka molemmin puolin kohosivat mahtavat pylväät. Maria nousi vaunuista, ja hänen isänsä seurasi perässä.

”Saatanko sinut ylös asti?”

Maria vilkaisu ympärilleen. Yliopistorakennuksen edessä oleva aukio oli lähes tyhjä. Kadun toisella puolella äiti veti vastaanhangoittelevaa lastaan, ja nuori poika työnsi vaivalloisesti raskaita käsikärriä, jotka olivat täpötäynnä metalliromua. Kukaan ei kiinnittänyt Mariaan huomiota. Hän

nosti katseensa rakennuksen julkisivuun. Ensimmäisen kerroksen korkean ikkunan takana hän tunnisti erään professorin hahmon. Tämä oli nähnyt, ettei Maria ollut saapunut yksin. Niinpä säädyllyisyyden vaatimus oli täytetty.

”Ei, ei sinun tarvitse. Paljon kiitoksia!”

”Milloin tulen noutamaan sinua?”

”Riittää, että lähetät vossikan hakemaan minua kymmenen tienoilla”, Maria vastasi. ”En usko, että kukaan tulee enää siihen aikaan tarkistamaan, oletko sinäkin kyydissä.”

”Kymmenen tienoilla?” isä toisti synkkänä.

Ennen kuin hän ehti esittää vastalauseita, Maria hyvästeli hänet ja lähti juoksemaan portaita ylös. ”Minun täytyy pitää kiirettä!” hän huikkasi kättään heilauttaen.

Sisällä oli viileää. Maria kietoi takin tiukemmin ympärilleen. Rakennuksen paksut seinät pitivät huolen siitä, että kesällä kaupungin usein sietämätön kuumuus pysyi ulkona, ja talvella sisätiloissa oli miellyttävä lämpötila. Mutta keväisin ja syksyisin siellä oli yllättävän kylmä. Oven yläpuolella riippui valtava kello, joka toi mieleen rautatieaseman persoonattoman odotushallin. Se ei sopinut sisätilojen uhkeaan barokkityyliin. Tuo yliopiston osa oli aikoinaan toiminut piispan virka-asuntona. Tilojen puutteessa neljä tiedekuntaa oli sijoitettu eri rakennuksiin ympäri Roomaa. Lääketieteellisen tiedekunnan *palazzo* kuului kaikkein hienoimpiin osoitteisiin. Porraskaiteiden kiviset kukkaköynnökset ja ikkunasyvennysten pyöreäposkiset enkelit todistivat entisten asukkaiden rikkauksista. Vaikka reliefien kultaus oli sieltä täältä varissut, saattoi yhä kuvitella hienot

vastaanotot ja tanssiaiset, joita siellä oli joskus pidetty. Nyt noilla kapeilla ja korkeilla käytävillä käveli enemmän tai vähemmän innokkaita opiskelijoita, jotka vetäytyivät opintojensa pariin valkoisiksi maalattujen ovien taakse.

Maria nousi matalat askelmat kaksi kerrallaan ja tuli pian välikerrokseen, jossa laitoksen vahtimestari istui lasiluukun takana. Maurizio oli epäsiisti pieni mies, joka oli menettänyt oikean käsivartensa Habsburgeja vastaan käydyssä sodassa. Hän istua kökötti koko päivän pienessä puukopissa, luki sanomalehteä tai söi salamileipää, jonka hänen vaimonsa antoi hänelle aamuisin mukaan. Maurizio ei kiinnittänyt mitään huomiota, kun Maria käveli ohitse ja jatkoi toiseen kerrokseen, missä anatomiasali sijaitsi. Käytävällä häntä vastaan tuli kaksi opiskelijaa. Rikkaiden roomalaisten porvarisperheiden vesat Andrea Testoni ja Marco Balfano olivat aloittaneet opinnot samaan aikaan kuin hän, mutta molemmat olivat suorittaneet puolet vähemmän tenttejä. Se taas johtui heidän railakkaista elämäntavoistaan. He viettivät mieluummin yönsä kaupungin kahviloissa ja kappakoissa, kävivät opiskelun sijasta illanvietoissa ja tanssiaisissa. He suhtautuivat Mariaan ylimielisesti eivätkä olleet koko kahden vuoden aikana vielä koskaan tervehtineet häntä. Mutta he eivät laiminlyöneet yhtään tilaisuutta kiusata häntä. Kun Andrea Testoni huomasi Marian, hän virnisti salakavalan näköisenä. Sitten hän kääntyi päätä pitemmän Marco Balfanon puoleen ja sanoi niin kovalla äänellä, että Mariakin varmasti kuuli: ”Tänään tuo koppava ämmä saa jo kauan sitten ansaitsemansa opetuksen.”

Balfano naurahti vastaukseksi. Vaikka Maria oli tottunut heidän ilkeyksiinsä, sanat satuttivat häntä silti. Hän ei ollut tehnyt kummallekaan mitään pahaa. Mutta jo se, että hän oli nainen, riitti loukkaamaan miesten kunniaa. Maria nieli kiukkunsa ja käveli heidän ohitseensa pää pystyssä. Hänen nilkkapituiset nyörisaappaansa kopisivat laattalattialla. Hän keskittyi niiden kaikuun ja yritti olla välittämättä miesten pilkallisesta naurusta. Käytävän päässä hän pysähtyi ja kuulosteli tarkasti. Oven takaa kantautui ääniä. Opiskelutoverien harjoitus oli vielä kesken. Hänen täytyi siis odottaa. Hermostuneena hän meni ikkunan eteen ja jäi nojaamaan marmoriseen ikkunalautaan. Ikuisuudelta tuntuvan ajan jälkeen ovi aukeni ja kaksi opiskelijaa astui käytävään. He eivät kiinnittäneet Mariaan huomiota vaan kävelivät hänen ohitseensa mitään sanomatta, kuin hän olisi ilmaa. Molemmat näyttivät uupuneilta ja kalpeilta. Pian ovi aukeni uudestaan. Tällä kertaa ulos tuli professori Bartolotti.

”Ai siinähan Te olette”, hän sanoi. Bartolotti oli pieni, hintelä ja kumaraselkäinen mies. Hänen terävällä nenällään kiittelivät kapeat silmälasit, joiden ylitse hän tiiraili opiskelijoita tummilla nappisilmillään. Bartolotti oli yksi niistä harvoista professoreista, jotka suhtautuivat Mariaan suopeasti. Alussa oli ollut toisin, mutta hän oli joutunut muuttamaan käsitystään huomattuaan, että Maria saapui kaikkiin harjoituksiin ajoissa, teki tunnollisesti tehtävänsä ja opiskeli annetut tekstit huolellisesti. Bartolotti arvosti ainoaa naisopiskelijaansa ja oli puskenut tahtonsa läpi

muiden dosenttien, ennen muuta tohtori Sergin, vastustuksesta huolimatta ja järjestänyt niin, että Maria sai osallistua anatomiaopetukseen, joskaan ei yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa.

”Tulkaa sisään, signorina Montessori, ennen kuin tulee pimeää.” Professori avasi oven selälleen ja viittoili häntä luokseen. Tumman pukunsa päällä hänellä oli jo hiukan nuhjuinen lääkärintakki, jossa näkyi veritahroja ja muista eritteistä jääneitä jälkiä. Maria yritti olla katsomatta niitä.

Hän astui anatomiasaliin nyt ensimmäistä kertaa. Siihen mennessä hän oli kuullut paikasta vain kauhukertomuksia ja luonut vilkkaassa mielikuvituksessaan siitä oman kuvansa. Epäröiden hän seurasi pienikokoista professoria pitkänomaiseen saliin. Tila oli korkeampi kuin käytävä, ja kattoa koristivat runsaat, värikkäät freskot, joissa puolialastomat roomalaiset jumalattaret istuivat erikoisten satuolentojen vetämissä loistokkaissa vaunuissa. Mutta Marian huomio ei kiinnittynyt vuosisatoja vanhoihin maalauksiin, vaan tilan kahden puolen kohoaviin kaappeihin. Kaappien hyllyillä oli rivissä erikokoisia lasiastioita, joiden sisältö sai hänet sävähtämään. Niissä kellui ihmisen ruumiinosia: sorminiveliä, käsiä, mutta myös sisäelimiä ja jopa täysin muodostunut sikiö. Marian vatsaa väänsi. Myöhäinen lounas, jonka hän oli nauttinut tunteja sitten, nousi happamana röyhtäisyinä kurkkuun. Astiat haisivat kammottavasti ammoniakki-suolalta ja mädältä.

”Tuolla takana voitte riisua päällystakkinne ja pukea yllenne lääkärintakin, jottette likaa vaatteitanne syyttä suotta.”

Professori Bartolotti osoitti vaatesäilöä salin takaosassa, jonka pylväskäytävä erotti muusta tilasta.

Maria käveli sinne yrittäen olla vilkuilematta sivuilleen. Oliko moraalisesti hyväksyttävää säilyttää vainajien ruumiinosia lasiastioissa sen sijaan, että ne lepäisivät haudan rauhasa? Päästyään naulakolle hän ripusti sinne takkinsa ja tarttui yhteen lääkärintakeista. Sen lieve tuntui kostealta ja tahmaiselta. Kavahtaen hän päästi siitä irti. Sitten hän nappasi oman takkinsa naulakosta, taitteli sen huolellisesti ja ahoi olkalaukkuunsa. Varmasti äiti myöhemmin toruisi häntä, mutta parempi pari ryppyä kankaassa kuin ruumiineritteiden jäänteitä. Hän nosteli varovasti takkeja sormenpäillään ja valitsi niistä yhden, joka oli sekini täynnä veriroiskeita ja vaaleampia tahroja, mutta ne sentään olivat kuivuneita. Inhoa tuntien hän sujautti sen ylleen ja palasi professorin luo. Bartolotti oli asettunut erään pöydän ääreen ja sytyttänyt öljylampun. Lepattava valo loi aavemaisia varjoja likaiselle pöytälevylle.

”Emme viitsineet pyyhkiä pöytää. Sehän likaantuu kohta uudestaan”, professori lausahti ohimennen.

Maria tyytyi nyökkäämään. Hän piti mieluummin suunsa kiinni – oksentamisen pelosta.

”Te käsittelette tänään ihmiselimiä ensimmäistä kertaa”, Bartolotti aloitti. ”Olemme ottaneet esiin sisälmyksiä, jotka Teidän täytyy tutkia huolellisesti. Tavoite on, että opitte tietämään, missä tärkeät verisuonet sijaitsevat ja miten terveen elimen rakenne ja koko eroavat sairaasta. Haluan, että kirjaatte yksityiskohtaisesti ylös kaiken, mihin huomionne

kiinnittyy. Myöhemmin tällä lukukaudella saatte tutustua eri ruumiinosiin. Silloin on tarkoitus edetä kerros kerrokselta luuhun saakka ja eritellä joka ikinen lihas ja jänne. Jakson jälkeen Teidän on pystyttävä tunnistamaan ja nimeämään ihmisruumiin pieninkin osa vaikka silmät ummessa.” Professori piti pienen tauon. ”Lukukauden arvossana määräytyy näiden tehtävien perusteella.”

Maria nyökkäsi jälleen tuijottaen pöydällä olevaa vesivatia. Vesi oli värjäytynyt verenpunaiseksi muiden opiskelijoiden pestyä jo siinä kätensä. Vadin vieressä lojui likainen, myytyksi puristettu pyyhe.

”Saanko hakea puhdasta vettä?”

”Anteeksi kuinka?” Bartolotti vilkaisi ärtyneesti silmälasiansa yli.

”Vaihtaisin mielelläni vatiin puhdasta vettä.”

”Se on silkkaa ajantuhlausta. Kello on jo paljon ja haluan päästä kotiin, vaimoni odottaa minua illalliselle.”

Pelkkä ajatus mistä tahansa ruoasta aiheutti Marialle vatsanväänneitä.

”Ettekö siis jää tänne?” Maria ei edes yrittänyt peittää pelkoa äänessään. Tunne ryömi kuin hämähäkki hänen vartaloaan pitkin ja pesiytyi niskaan. Hänen hartiansa köyristyivät.

”En tietenkään, mitä minä täällä tekisin? Pitäisikö minun jäädä katselemaan, kun Te viipalotte juopon maksan?”

Maria alkoi pyörryttää. Urheasti hän hengitteli sisään ja ulos, jottei menettäisi tajuntaansa. Löyhkä oli hirvittävä. Hän mietti, voisivatko höyryt olla terveydelle vahingollisia.

Mukaansatempaava historiallinen romaani maailmaa mullistaneesta opettajasta

Nuori Maria Montessori valmistuu opettajaksi Rooman kaupungin valmistuessa juhlimaan vuosisadan vaihtumista ja 1900-luvun valoisaa alkua. Montessori kuitenkin tyrmistyy huomattessaan, että hänen kollegansa eivät ole kiinnostuneita aivan kaikkien lasten ja nuorten hyvinvoinnista.

Oppimisvaikeuksista kärsivät lapset nähdään viallisina ja heidät suljetaan erilaisiin laitoksiin yhteiskunnan katseiden ulottumattomiin. Lasten surulliset ja lannistuneet katseet kohdatessaan Maria päättää, että asioiden täytyy muuttua. Hän alkaa innostaa lapsia antamalla heille leluja oppimisen tueksi, ja pian Marian oppilaat alkavat edistyä niin huimaa vauhtia, että hänen työnsä kiinnittää koko opetusmaailman huomion.

Yhtäkkiä koko maailma haluaa kuulla lisää tästä uudesta tavasta opettaa ja Marian elämä mullistuu peruuttamattomasti. Julkisuu-den valokeilaan joutunut Montessori päätyy monta maata käsitävälle matkalle, jonka aikana hän joutuu taistelemaan lasten oikeuksien, periaatteidensa ja rakkauden vuoksi.

Laura Baldinin historiallinen romaani *Uuden ajan opettaja* maalaa kuvan maailmaa mullistaneen kasvattajan ja pedagogin elämästä vieden lukijan samalla keskelle 1900-luvun alun kukoistavaa Eurooppaa.

ISBN 978-952-376-402-6

84.2

EAN-koodi

www.bazarkustannus.fi